

УКРАЇНСЬКА МОВА У ВНУТРІШКІЛЬНОМУ УПРАВЛІННІ

Наталія КАРПЕНКО,
молодший науковий співробітник
відділу мови НДІУ

Стаття присвячена аналізу результатів анкетування керівників середніх навчальних закладів та визначенню їх рівня володіння державною мовою як у професійній діяльності, так і в повсякденному житті.

Як зазначається в Концепції загальної середньої освіти (12-річної школи), сучасна система управління середніми загальноосвітніми закладами розвивається як державно-громадська. Загальне управління закладом здійснюють державні органи управління, а безпосередньо – директор та органи громадського самоврядування (загальні збори, опікунська рада, наглядова рада тощо). На посаду директора призначаються досвідчені авторитетні фахівці-педагоги, які мають досвід управлінської діяльності або пройшли спеціальну управлінську підготовку.

Для забезпечення державно-громадського управління в загальноосвітньому навчальному закладі створюються органи громадського самоврядування та колегіальний орган управління – педагогічна рада. Діяльність цих органів покликана забезпечити адаптивність, гнучкість та відкритість управління, сприяти поступовому переходу до стратегічно-цільового управління. Отже, результативність управління загальноосвітнім навчальним закладом визначається ступенем досягнення окресленої мети, якісними позитивними змінами в діяльності закладу.

З метою демократизації управління та встановлення зворотного зв'язку для поточного коригування управлінських рішень в загальноосвітньому навчальному закладі діють колективні органи учнівського (учнівські збори) та батьківського (батьківські збори) самоврядування, повноваження яких визначаються Статутом.

Зазначені органи самоврядування є дієвим засобом формування громадської думки і ефек-

тивним способом демократизації управління. З огляду на це, взаємодія управлінських структур і органів самоврядування сприятиме процесам діалогізації взаємин, узгодженості внутрішніх мотивів із зовнішніми вимогами.

Діяльність організаційних структур на всіх рівнях управління загальноосвітнім навчальним закладом набуває рефлексивного характеру завдяки впровадженню моніторингового супроводу управління, у здійсненні якого значна роль належить шкільним психологічним службам [1].

Як підкреслено в Національній доктрині розвитку освіти, у державі створюється система безперервної мовної освіти, що забезпечує обов'язкове оволодіння громадянами України державною мовою, можливість опанувати рідну (національну) і практично володіти хоча б однією іноземною мовою. Освіта сприяє розвитку високої мовної культури громадян, вихованню поваги до державної мови та мов національних меншин України, толерантності у ставленні до носіїв різних мов і культур.

Реалізація мовної стратегії здійснюється шляхом комплексного і послідовного впровадження просвітницьких, нормативно-правових, науково-методичних, роз'яснювальних заходів [2].

Якщо в XIX столітті в освіті увага зосереджувалася на українській мові, що була чи не єдиним репрезентантом національної школи, то в XX ст. постає вимога розширити знання про Україну, українців відомостями з історії, географії, культури тощо, об'єднаних поняттям українознавство.

“Шкільництво в Україні (1905 – 1920 роки)” дає матеріали постанов Першого Всеукраїнського Учительського з'їзду від 5-6 квітня 1917 року, де... 8 жовтня 1917 року І. Стешенко виголосив програмову промову перед начальниками середніх шкіл Києва та головами батьківських комітетів, в якій зазначив: “український народ є господарем на своїй території, але справедливі інтереси меншостей мають бути взяті до уваги. Однак всі народності, які живуть на території України повинні знати мову, літературу, географію та історію України...” [3, 71, 77].

Українське шкільництво, реалізувавши в перші роки незалежності ряд ідей і положень гуманізації, демократизації шкільного життя (відмова від політизації навчально-виховного процесу, уніфікації всіх шкіл, заідеологізованості тощо), стало перед необхідністю визначення пріоритетів освіти на основі Державної програми “Вчитель”, концепції “загальної середньої освіти”, Державного стандарту базової і повної середньої освіти, законів України “Про освіту”, “Про загальну середню освіту”, проекту “національної доктрини освіти” та ін.

Реалізація мовної політики в Україні забезпечується законодавчими, просвітницькими, економічними засобами, практичною діяльністю органів виконавчої влади.

З метою зміцнення статусу української мови як державної Урядом розроблено проект Закону України “Про розвиток і застосування мов в Україні”, Державну програму розвитку і функціонування української мови на 2004-2010 роки, якою передбачено створення системи моніторингового аналізу характерних тенденцій розвитку етномовних процесів, зокрема функціонування української мови в різних сферах суспільного життя.

У межах виконання науково-дослідної теми “Українознавство в системі освіти, науки, культури, державотворення” та підготовки до Міжнародного конгресу “Українська мова вчора, сьогодні, завтра в Україні і в світі” проводився соціологічний моніторинг різних верств населення.

Моніторинг [англ. monitoring] – 1) постійний контроль за будь-яким процесом з метою виявити, чи відповідає він бажаному результату або початковим прогнозам; 2) спостереження за довкіллям, оцінка і прогноз його стану у зв'язку з господарською діяльністю людини [4, 652]. Людство давно “приміряло” моніторинг на себе. Його апробували у різних сферах та напрямках, і ось, нарешті він захопив і педагогів. Моніторинг педагогічний – система відбору, обробки, аналізу, зберігання інформації про діяльність педагогічної системи в конкретному напрямку, що забезпечує безперервне тривале відстеження її стану, подальшу корекцію навчально-виховного процесу та прогнозування розвитку освітньої системи.

Виходячи з визначення, моніторинг покликаний виконувати інформаційну, діагностичну, коригувальну та управлінську функції [5, 12].

Деякі автори намагаються класифікувати моніторинг. Так, А.М. Майоров виділяє такі групи моніторингу:

- Інформаційний моніторинг: збір, накопичення, систематизація та можливе розповсюдження інформації. У свою чергу він поділяється на:
 - базовий;
 - проблемний;

- управлінський.
- За засобами, що використовуються при проведенні моніторингу:
 - педагогічний;
 - соціологічний;
 - психологічний;
 - медичний та інші.
 - За ієрархією систем управління:
 - шкільний;
 - районний;
 - обласний;
 - державний.
 - За підставами експертизи:
 - діагностичний;
 - порівняльний.
 - За типом ефективності освітнянської системи:
 - моніторинг соціальної сфери;
 - моніторинг навчальної сфери [6, 14].

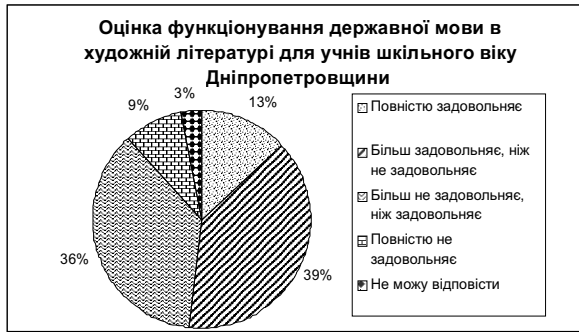
У статті зробимо спробу проаналізувати результати анкетування керівників середніх навчальних закладів Дніпропетровської та Чернігівської області, виявити рівень володіння ними українською мовою як у професійній сфері, так і в повсякденному житті. Дослідження передбачало опитування керівників середніх навчальних закладів під час спільних районних та обласних нарад.

Відразу зазначимо, що на питання мовний статус навчального закладу 100 % респондентів Чернігівщини відповіли україномовний, на відміну від цього на Дніпропетровщині 91% україномовний і 9% російськомовний. Приємно говорити про те, що українська мова у навчальних закладах Чернігівщини функціонує повністю як мова навчально-виховного процесу на 93%, 76% в середніх навчальних закладах Дніпропетровщини, більш ніж на половину 14%. Високий рівень функціонування української мови як ділової мови педагогічних рад та інших колегіальних форм в навчальних закладах Чернігівщини 95%, натомість з невеликим відривом 79% – Дніпропетровщина. Стан функціонування державної мови в навчальній літературі для учнів, пригнічує на Чернігівщині лише 29% опитаних повністю задовольняє, на Дніпропетровщині 50% респондентів більш задовольняє ніж не задовольняє, що порівняно краще з попередньою областю.

Результати відповідей респондентів на запитання: дайте оцінку функціонуванню державної мови в художній літературі для учнів шкільного віку, Чернігівської та Дніпропетровської областей для порівняння унаочнені в діаграмі 1, 2:

Діаграма 1. Оцінка функціонування державної мови в художній літературі для учнів шкільного віку в Чернігівській області

Діаграма 2. Оцінка функціонування державної мови в художній літературі для учнів шкільного віку в Дніпропетровській області

З даних діаграм ми бачимо такий стан функціонування української мови в художній літературі для учнів шкільного віку 32% опитаних він повністю задовольняє, 7% більш задовольняє, ніж не задовольняє, 44% більш не задовольняє, ніж задовольняє, 12% повністю не задовольняє – це результати опитування керівників середніх навчальних закладів Чернігівської області. Якщо порівняти ці результати з даними діаграми 2, ми побачимо, що лише 13% респондентів повністю задовольняє стан функціонування державної мови в художній літературі для учнів шкільного віку, 39% більш задовольняє, ніж не задовольняє, 36% більш не задовольняє, 9% опитаних повністю не задовольняє.

Результати відповідей на запитання про залежність поліпшення функціонування державної мови у навчальних закладах Дніпропетровщини та Чернігівщини відображені в діаграмах 3,4:

Діаграма 3. Залежність поліпшення функціонування державної мови у навчальних закладах Дніпропетровської області

Діаграма 4. Залежність поліпшення функціонування державної мови у навчальних закладах Чернігівської області

Порівнюючи дані діаграм 3,4 ми бачимо, що 63% опитаних вважають залежність поліпшення функціонування державної мови у навчальних закладах від державної політики (Чернігівщина), натомість 54% – Дніпропетровщина, від самосвідомості особистості вважають 15% опитаних Чернігівщини, 29% – Дніпропетровська область. 20% вважають, що від учителя (Чернігівська область), натомість на протигагу ним лише 4% респондентів Дніпропетровської області.

Для керівників середніх навчальних закладів було запропоноване питання: чи потрібна підтримка українській мові як державної з боку держави? Представники обох областей дали майже 100% відповіді, звичайно потрібна.

Отже, в результаті проведених досліджень можемо зробити такі висновки: одним із головних завдань шкільної освіти є створення умов для успішного навчального середовища, яке передбачає засвоєння певного базового рівня знань та вироблення навичок, що сприятимуть соціалізації особистості. Посиленої уваги вимагає робота щодо розширення функціонування української мови у сфері освіти.

З метою удосконалення системи управління освітою у регіонах, необхідно активізувати роботу щодо створення регіональних телекомунікаційних мереж, підключення відділів (управлінь) освіти місцевих органів виконавчої влади та самоврядування до мережі Інтернет.

Виховна робота має бути спрямована на становлення демократично орієнтованої, відповідальної, національно свідомої, моральної і самодостатньої особистості. При цьому особливої уваги потребує патріотичне та громадянське виховання, спрямованість на формування почуття поваги до державних символів, духовних і громадянських цінностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сайт <http://www.znz.edu.ua.net/storage/189.doc>
2. Сайт http://www.mon.gov.ua/laws/Ukaz_Pr_347.doc
3. Васькович Г. Шкільництво в Україні (1905 – 1920). – К., 1996. – С. 71,77.
4. Словник іншомовних слів: 23 000 слів та термінологічних словосполучень/ Уклад. Л.О. Пустовіт, О.І. Скопненко, Г.М. Сютя, Т.В. Цимбалюк, – К., “Довіра”. – 2000
5. Зіняков Г.А. Яким ми бачимо наш педагогічний моніторинг? // Управління школою. – 2004. – № 9 (57). – с. 12
6. Мишанська Л.Л., Позднякова Л.В. Впровадження шкільного моніторингу // Управління школою. – 2004. – № 9 (57). – с. 14